

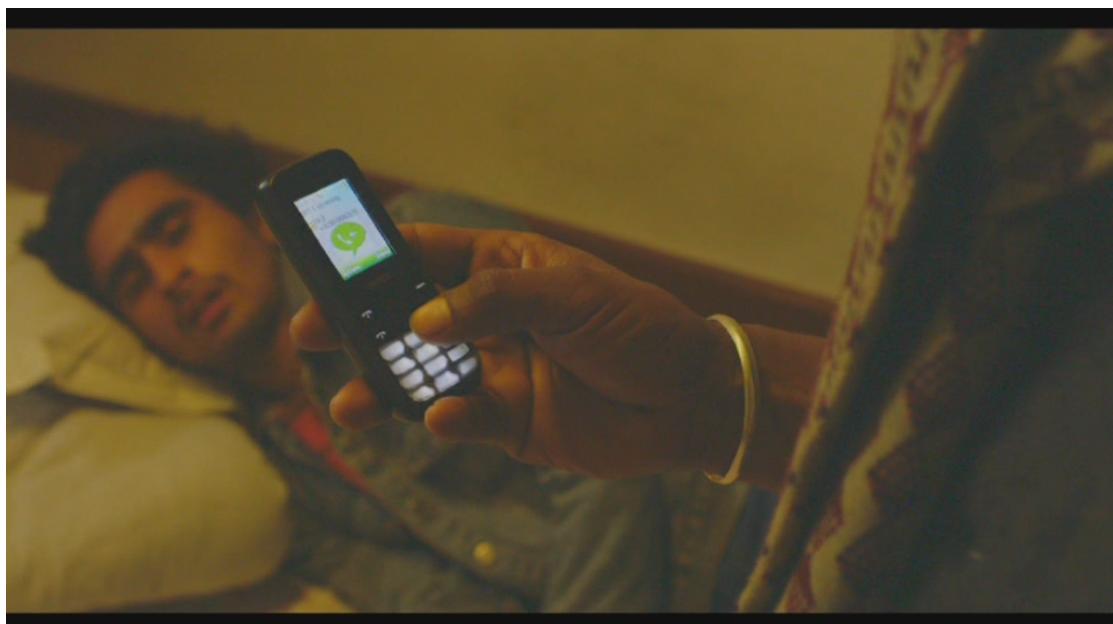
ਕਿੱਸਾ ਪੰਜਾਬ: ਬਦਲਵੀਂ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਸ਼ੈਲੀ ਨਾਲ ਫਿਲਮਾਈ ਛੇ ਦਰਿਆਵਾਂ ਦੀ ਕਹਾਣੀ

ਜਤਿੰਦਰ ਮੌਹਰ ਦੀ ਫਿਲਮ 'ਕਿੱਸਾ ਪੰਜਾਬ' ਦੇ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਵਿੱਚ, ਇੱਕ ਬਦਮਾਸ਼ ਕਾਤਿਲ ਮੁੰਡੇ ਦੀ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਕੈਮਰੇ ਦਾ ਗਹੁ ਨਾਂ ਤਾਂ ਕਿਰਦਾਰ ਦੀ ਡੀਲ ਡੌਲ ਤੇ ਹੈ, ਨਾਂ ਪੁਲਿਸ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਦਹਿਸ਼ਤ 'ਤੇ, ਨਾ ਬੰਦੂਕਾਂ ਅਤੇ ਵਰਦੀਆਂ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਤੇ; ਬਲਕਿ ਹੱਥਕੜੀਆਂ 'ਤੇ, ਕਾਤਿਲ ਦੇ ਉੱਤਰੇ ਹੋਏ ਨਾਮੋਸ਼ੀ ਭਰੇ ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ, ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਨਿਰਲੇਪ ਚਿਹਿਰਾਂ 'ਤੇ ਹੈ। ਇਹ ਕਈ ਨੁਕਤਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਨੁਕਤਾ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਨੂੰ ਹੋਰ ਫਿਲਮਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੱਖ ਕਰਦਾ ਹੈ। 'ਕਿੱਸਾ ਪੰਜਾਬ' ਬਾਰੇ ਬਾਕੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ਨਾਲੋਂ ਯਥਾਰਥਵਾਦੀ ਹੋਣ ਦੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਹੋਈ ਹੈ। ਪਰ ਜਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੁਕਤਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਨਿਤਾਰਿਆ ਜਾਵੇ, ਜਿੱਥੇ ਇਹ ਕਾਰੋਬਾਰੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਿਨਮੇ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਬਦਲਵੀਂ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਸਿਰਜਣਾ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਇੱਕ ਹੋਰ ਨਿੱਖੜਵਾਂ ਸੀਨ ਹੈ: ਇੱਕ ਕਿਰਦਾਰ ਦਾ ਕਤਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਨੂੰ ਤੱਤਪਰ ਇੱਕ ਨੌਜਵਾਨ ਦੇ ਹੱਥ ਕੀਮਤੀ ਨਸੇ ਦਾ ਬੈਗ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦੋ ਜਾਣੇ ਉਸ ਤੋਂ ਉਹ ਬੈਗ ਹਾਸਿਲ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਉਸਨੂੰ ਮਾਰ ਮੁਕਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਕਾਤਿਲ ਫੋਕਸ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹਨ, ਕਤਲ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਹਬਿਆਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦਿਸ ਰਿਹਾ, ਜੋ ਚੀਜ਼ ਦਿਸਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਹੈ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਦਾ ਮੋਬਾਈਲ ਫੋਨ। ਕਾਤਿਲਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਉਸ ਨਾਲ ਛੇਡਖਾਨੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਮੋਬਾਈਲ ਉੱਤੇ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਦੀ ਮਹਿਬੂਬਾ ਦਾ ਫੋਨ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਇੱਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਸ਼ਾ ਵੰਡਣ ਵਾਲੇ ਦੇ ਕੁੱਟ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਬਦਮਾਸ਼ ਆਉਂਦੇ ਹਨ,

ਜੁਬਾਨ ਚਲਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਹੱਥ ਚਲਾਉਂਦੇ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦੇ। ਦਿਸਦਾ ਹੈ ਸਿਰਫ਼ ਕੁੱਟ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਦਾ ਸੁੱਜਿਆ ਚਿਹਰਾ ਅਤੇ ਪਾਟੀ ਟੀ ਸਰਟ।

ਇਹ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਜਤਿੰਦਰ ਨੇ ਹਿੰਸਾ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਹਿੰਸਾ ਵਿਹੂਣਾ ਦਿਖਾਇਆ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਪਿਛਲੀ ਫਿਲਮ ਸਿਰਸਾ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰੀ ਕਿਰਦਾਰ ਨਾਲ ਵਾਪਰਿਆ ਜਬਰ ਜਿਨਾਹ ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਸਿਰਜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਦੇ ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਦਰਸ਼ਕ ਦੀ ਸੋਚ ਨੂੰ ਟੁੰਡਦੇ ਹਨ, ਉਸਦਾ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹਿੰਸਕ ਤਸਵੀਰਾਂ ਦੇਖਣ ਗਿੱਲਿਆ ਦਿਮਾਗ, ਉਹੋ ਜਿਹੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਭਾਲਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਸਨੂੰ ਨਿੰਮੋਝੋਣੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਨਾਲ ਸਬਰ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਫਿਲਮ ਨੂੰ 'ਛੇ ਦਰਿਆ' ਦਾ ਨਾਮ ਦੇਣਾ ਗਲਤ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਪੰਜ ਦਰਿਆਵਾਂ ਦੀ ਧਰਤੀ ਪੰਜਾਬ, ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਛੇਵੇਂ ਦਰਿਆ ਨਾਲ ਗ੍ਰਾਸਤ ਦੱਸੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਫਿਲਮ ਵੀ ਛੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਜਿੰਦਗੀਆਂ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਇੱਕ ਘਟਨਾ ਤੇ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਟਕਰਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਿਆਦਾਤਰ ਕਿਰਦਾਰ ਨਿਰਾਸ਼ ਨੇ: ਇੱਕ ਡਾਂਸਰ ਜਿਸਨੇ ਮਾਪਿਆਂ ਦਾ ਘਰ ਚਲਾਉਣਾ ਹੈ, ਇੱਕ ਗਾਇਕ ਗੀਤਕਾਰ ਜਿਸਦੀ ਕਲਾ ਨੂੰ 'ਮਾਰਕਿਟ' ਵਿੱਚ ਹੁੰਗਾਰਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਰਿਹਾ, ਇੱਕ ਅਮੀਰ ਕਾਕਾ ਜਿਸਨੂੰ ਨਸ਼ੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਵਿੱਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇੱਕ ਬਾਸਕਟ-ਬਾਲ ਦਾ ਖਿਡਾਰੀ ਜੋ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਕਰਕੇ ਢੰਗ ਟਪਾਉਂਦਾ ਟਪਾਉਂਦਾ ਨਸ਼ੇ ਵੇਚਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇੱਕ ਵਿਹਲੜ ਨੌਜਵਾਨ ਜਿਸ ਦਾ ਕੰਮ ਕੀਮਤੀ ਚੀਜ਼ਾਂ ਲੁੱਟ ਖੋ ਕੇ, ਜਾਂ ਚੋਰੀ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਸੁਪਨਿਆਂ ਦੀ ਮੰਜ਼ਿਲ ਇਟਲੀ ਪਹੁੰਚਣ ਦਾ ਜੁਗਾੜ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਚਾਚੇ ਕੋਲ ਰਹਿੰਦੇ ਯਤੀਮ ਭੈਣ ਭਰਾ, ਭੈਣ ਜੋ ਆਪਣੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਖਤਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਭਰਾ ਜਿਸਨੂੰ ਉਸਦਾ ਚਾਚਾ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਗੇੜ ਵਿੱਚ ਪੱਕ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਕਿ ਆਪਣੀ ਭਤੀਜੇ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਆਪ ਵਾਹ ਸਕੇ।

ਫਿਲਮ ‘ਨਸ਼ਾ ਮਸਲੇ’ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ‘ਚ ਲਿਆਉਣ ਦਾ ਉਜਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਬਲਕਿ ਸਮਾਜਿਕ ਖੋਖਲਾਪਣ ਜਿਹੜਾ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਆਤਮ ਘਾਤੀ ਬਿਰਤੀ ਵੱਲ ਪੱਕਦਾ ਹੈ, ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰਨ ਦਾ ਹੰਭਲਾ ਮਾਰਦੀ ਹੈ। ਫਿਲਮ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਵੀ ਇਸ ਪੁੰਦਲਕੇ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਸਰੋਂ ਦਿਆਂ ਖੇਤਾਂ ਪਿਛਲੇ ਪੱਤਾ ਵਿਹੂੰਣੇ ਰੁੰਡ ਮਰੁੰਡ ਦਰਖਤ ਅਤੇ ਠੰਡ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਧੁੰਦ ਭਰੀ ਸਲੇਟੀ ਫਿੜਾ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਸਰੋਂ ਦੇ ਖੇਤਾਂ ਦੇ ਬਹੁ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਦੀ ਬਜਾਏ ਤਸਵੀਰ ਸੁਆਹ ਰੰਗੀ ਪਿੱਠੜੂਮੀ ਨਾਲ ਲੱਦੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਫਿਲਮ ਵਿੱਚ ਹਾਸ-ਰਸ ਦੀ ਕਮੀ ਨਹੀਂ, ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਪਿਉ-ਠੱਗ ਪੁੱਤ ਦੇ ਵਾਰਤਾਲਾਪ, ਪੜ੍ਹਾਕੂ ਕੁੜੀ ਦੀ ਮੁਹੱਬਤ ‘ਚ ਚੂਰ ਠੱਗ ਮੁੰਡਾ ਵੱਲੋਂ ਉਸਨੂੰ ਪੈਸੇ ਮੋੜਨ ਵਾਲੇ ਦ੍ਰਿਸ਼। ਨਸ਼ਾ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦਾ ਨੰਬਰਦਾਰ, ਨਵੇਂ ਨਸ਼ੇ ਵੇਚਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ: ‘ਕਾਕਿਆਂ ਅਣਭੋਲਿਆਂ ਨੂੰ ਚਿੱਟਾ, ਸੁੱਕੇ ਦੁੱਧ ‘ਚ ਰਲਾ ਕੇ ਦੇਈਦਾ’ ਨਾਲੇ ਕੈਲਸੀਅਮ ਨੀ ਘਟਦਾ’। ਸੰਵਾਦ ਰਾਹੀਂ ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰਿਆਂ ਪੱਖਾਂ ਤੇ ਵੀ ਤੰਜ ਕੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਨਸ਼ਾ ਵਪਾਰ ਸਰਗਣਾ, ਨਸ਼ਾ ਵੇਚਣ ਵਾਲੇ ਮੁੰਡੇ ਦੇ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ: “ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਮਰੇ ਤੇ ਮੁੱਕਰੇ ਦਾ ਕੋਈ ਇਲਾਜ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਮੁੱਕਰੇ ਹੋਏ ਸਾਨੂੰ ਮਾਰਨੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਉਂਦੇ ਨੇ”। ਜੇ ਫਿਲਮ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਉਣਤਾਈ ਖਟਕਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਪਿਛਲੇ ਭਾਗ ਦੇ ਵਾਪਰ ਰਹੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੇ ਵੇਗ ਵਿੱਚ ਲੱਭੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਕਹਾਣੀਕਾਰ ਉਦੈ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਨਾ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਜਿਸਨੇ ਇਹ ਵਿਲੱਖਣ ਕਹਾਣੀ ਪੰਜਾਬੀ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਦੇ ਸਨਮੁੱਖ ਕੀਤੀ। ਫਿਲਮ ਦਾ ਖਾਸ ਪੱਖ ਹੈ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੇ ਅੰਤ ਨਾਲ ਕਿਵੇਂ ਨਜ਼ਿਠਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਸਾਰੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦਾ ਕੋਈ ਸਪਸ਼ਟ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਦਰਸ਼ਕ ਨੂੰ ਸੋਚਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ: ਬਾਸਕਟਬਾਲ ਖਿਡਾਰੀ ਦਾ ਕੀ ਬਣਿਆ ਹੋਵੇਗਾ, ਜੀਹਦੀ ਜਿੰਦਗੀ ਤੋਂ ਨਸ਼ਾ ਵਪਾਰ ਸਰਗਣੇ ਦੀ ਜਾਨੋਂ ਮਾਰਨ ਦੀ ਧਮਕੀ ਮੰਡਰਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਪੜ੍ਹਾਕੂ ਕੁੜੀ ਜੋ ਆਪਣੇ ਸੱਜਣ ਦੀ ਮੋਬਾਈਲ ਕਾਲ ਉਡੀਕਦੀ ਬੱਸ ਅੱਡੇ ਤੇ ਖੜੀ ਹੈ, ਡਾਂਸਰ ਕੁੜੀ ਜੋ ਗਲੀ ਵਿੱਚ ਭਟਕਦੀ ਦਿਸਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਉਸਦਾ ਗਾਇਕ ਸੱਜਣ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਨਘੋਚੀ ਬੰਦਾ ਇਹ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦਾ ਅੰਤ ਹੁੰਦਾਂ ਤਾਂ ਚੰਗਾ ਹੁੰਦਾ, ਇਹ ਫਿਲਮ ਇੱਕ ਸ਼ੈਕਪੀਅਰੀ ਦੁਖਾਂਤ ਵਾਂਗ ਹੋ ਨਿੱਬੜਦੀ ਜਾਂ ਫਿਰ

ਆਸਵੰਦ ਇਸਨੂੰ ਜਿਵੇਂ ਹੈ ਉਵੇਂ ਹੀ ਪਸੰਦ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇਸਦੀ ਵਿਲੱਖਣਤਾ ਅਤੇ ਅਣਸੁਖਾਵੀਂ ਰਹਿਤਲ ਵਾਸਤੇ।

ਫਿਲਮ ਦਾ ਸਾਰਾਂਸ਼ ਇਹ ਦੱਸਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਮੀਰ ਜਮਾਤ, ਵਿਲਾਸ ਲਈ ਨਸ਼ੇਬਾਜੀ ਵਿੱਚ ਲਿਪਤ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਨਸ਼ਾ ਵਪਾਰ ਦਾ ਅੰਗ ਬਣ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਫੇਰ ਵੀ ਸਾਫ਼ ਸ਼ਫ਼ਾਫ਼ ਬਾਹਰ ਆ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਕੰਮਕਾਜੀ ਜਮਾਤ ਕੋਲ ਇਹ ਸਹੂਲਤ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਜਾਂ ਸੁਪਨਿਆਂ ਦੇ ਘਾਣ ਨਾਲ ਹਰਜਾਨਾ ਭਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਸਵਾਲ ਸਮਾਜ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜ ਦਰਿਆਵਾਂ ਦੀ ਧਰਤੀ ਕਿਉਂ ਇਸ ਬਾਂਝ ਸੱਖਣੇਪਣ ਦਾ ਸਥਲ ਬਣ ਗਈ ਹੈ। ਜਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸਾਡੀ ਵੀ ਬਣਦੀ ਹੈ, ਜਾਂ ਫੇਰ ਅਸੀਂ ਰਾਜਨੀਤਕ ਪਾਰਟੀਆਂ ਜਾਂ ਗੁਆਂਢੀ ਮੁਲਕ ਦੇ ਸਿਰ ਦੋਸ਼ ਮੜ੍ਹ ਕੇ, ਪੱਲਾ ਝਾੜ ਕੇ ਸਾਫ਼ ਸ਼ਫ਼ਾਫ਼ ਦਿਸ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਫਿਲਮ ਵਿਚਲੇ ਅਮੀਰ ਕਾਕੇ ਵਾਂਗੂ।

ਜਸਦੀਪ

jasdeep.jogewala@gmail.com
<https://parchanve.wordpress.com/>
+919988638850
(ਲੇਖਕ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿੱਚ ਸੌਫ਼ਟਵੇਅਰ ਇੰਜੀਨੀਅਰ, ਅਨੁਵਾਦਕ ਅਤੇ ਖੋਜਕਾਰ ਹੈ।)